

Leta 1959 smo v Slovenijo uvozili sodobni mesnati pasmi prašičev (švedska in holandska landrace). To je bil temelj za razvoj sodobne intenzivne prašičereje v Sloveniji. Takrat so bile v gradnji tudi prve farme prašičev. Znanje iz Slovenije je bilo zanimivo tudi za druge države. Ob koncu šestdesetih in na začetku sedemdesetih let 20. stoletja so plemenske prašiče iz Ithana izvažali v Vzhodno Nemčijo. Izkazalo se je, da je prevoz z letali najboljša možnost.

Deset tisoč letočih plemenskih prašičev

Tekst

Andrej Šalehar

Za rejo mesnatih prašičev ni bilo praktičnih izkušenj in teoretičnega znanja, ki tudi ne strokovnega kadra. To je bil čas hitrega razvoja skupnega strokovnega in raziskovalnega dela v prašičereji na biotehniški fakulteti, Veterinarskem zavodu Slovenije, Kmetijskem inštitutu Slovenije in north farmah. Za selekcije prašičev je bila zgrajena progenotestna posaja Prevoje, uvedeni so bili osemenjevanje, moderna selekcija in prehrana, zdravstveno varstvo ter prašičem prilagojena reja. Farma Ihan je postala po odloku Zveznega sekretariata za kmetijstvo in gozdarstvo Jugoslavije razmnoževalni center za pasmo švedska landrace.

Na farmi Ihan je bilo zaposlenih več kot deset strokovnjakov, agronomov in veterinarjev, ki so s sodelovanjem naštetih institucij razvili Ithansko farmsko tehnologijo reje prašičev. Ni naključje, da je postala svetovno znana in središče zanimanja številnih strokovnjakov iz nekdanje Jugoslavije ter veliko tudi iz tujine. Agrokombinat Emونا je so tehnologijo uvozil v Jugoslavijo in tudi v tujino. Farma Ihan je bila pogosto na programu obiskov tujih državljanov (med njimi Nikita Hruščov).

Gradnja farme prašičev Eberswalde

Agrokombinat Emونا je avgusta 1967 sklenil s predstavniki Nemške demokratične republike (NDR) pogodbo o gradnji farme prašičev Eberswalde na kijač; lema zmogljivosti naj bi bila 100.000 piščancev. Do dogovorjenega roka, 30. septembra 1969, so bili izdelani vsi usrezní projekti, napisana tehnologija (1202 strani) in farma tudi zgrajena.

Za uspešno prirjejo je na vsaki farmi odločilnega pomena prva naseljeva s plemenski prašiči. Izpolnjeni morajo biti številni zootehniški in veterinarski pogoji. Plemenski prašiči morajo biti zdravi in iz rej pod veterinarsko kontrolo. Optimalno je, če plemenski prašiči izhajajo iz ene reje in so v skladu z rejskim programom določene sodobne mesnate pasme. Plemenski prašiči morajo imeti nadpovprečno plemensko vrednost, so trajno označeni, s poznanimi poreklom, brez eksperimentalnih napak in usrezne znanjosti.

V novembru 1967 je strokovna komisija obeh pogodbenih strank pregledala prašičerejske obrate v NDR in ugotovila, da nobena reja ne izpolnjuje vseh prej navedenih pogojev, še posebej ker so bile to manjše reje. Vse pogoje pa je izpolnjevala farma Ihan in julija 1968 je bila med NDR in Agrokombinatom Emونا podpisana pogodba za nahavo 9064 plemenskih prašičev za prvo naseljevo novozgrajene farme Eberswalde v skupni vrednosti 1.104.849 dolarjev (današnja vrednost približno 7,1 milijona evrov). Poleg strogih veterinarskih in zootehniških pogojev s točno dinamično dobavnimi roki je bila v pogodbo vključena tudi zabava, da so plemenski prašiči oplemenjeni z nemško oplemenjeno pasmo. Farma Ihan je pasmo izvozila junija 1968.

● Iz Ljubljane je v Berlin odletelo 9064 plemenskih prašičev. Fotografija: Lucijan Erbec

Vzreja plemenskih prašičev na farmi Ihan

Vzreja plemenskih prašičev je na farmi Ihan zahtevala več organizacijskih in tehnoloških sprememb, povezanih s povečanjem osnovne črede svinj, organiziranjem planjanja iskačev izven farme in povečanjem strokovnega kadra. Obdobje osemenjevanja svinj za vzrejo plemenskih prašičev za farmo Eberswalde je trajalo od septembra 1968 do julija 1969. Prirjejo je postala povsem nemogoča in z izvedbo vseh zootehniških ukrepov ter z ugodnimi rezultati veterinarskih pregledov so bili prvi plemenski prašiči pripravljani na strokovno odlično predstavnikov NDR v septembru 1969.

Kako organizirati prevoz?

V pogodbi ni bil dorečen način prevoza plemenskih prašičev s farme Ihan na farmo Eberswalde. Na vojo su bila prevoza z vlakom ali z letalom. Za celoten prevoz z vlakom bi potrebovali 10 vlvakov s po sedesetimi vagoni, kar bi trajalo 3-4 dni. Pri tem bi bila tudi možnost okužb na poti skozi Madžarsko, Češkoslovaško in NDR ob postankih na mejah

ter ob napajanju in krmiljenju živali. To tudi etnično ni bilo izvedljivo, ker bi za vsak vlak potrebovali 25 usposobljenih spremenilcev. Preosala je le možnost letalskega prevoza. Na takratni Katedri za živalsorejo na Biotehniški fakulteti smo preiskali vso dostopno svetovno literaturo, a našli le en podatek o uspešnem letalskem prevozu nekaj prašičev v Zahodni Berlin. V pogovoru s predstavnik Inex Adria Avtoprometa je bila dogovorjena preureditev dveh letal DC-68 (polimenovana Deina in Charity), dotocene so bile največje dovoljene obremenitve in prostorske zmogljivosti.

Letalski prevozi okoli so bili zaradi pomanjkanja klasične svinjske kuge v neposredni bližini farme Ihan odpovedani. To je povzročilo 40-dnevni zastoj v prevozu prašičev in na farmi Ihan velike probleme zaradi pomanjkanja hlevskega prostora. V dogovoru s predstavnik NDR je prvo letalo s plemenskimi prašiči odletelo z letališča Brnik 19. novembra 1969. Do 29. novembra 1969 je bilo v 55 poljih na letališče Schönefeld prepeljanih 5251 plemenskih prašičev. Druga pošiljka je bila v marcu 1970, ko je bilo v 33 poljih prepeljanih 3841 ple-

menskih prašičev ali skupaj v obeh ciklusch 9092 plemenskih prašičev (9010 mladic in 82 merjasev). Polet so bili nepregotoma vsaki dve uri in za vsak polet je bilo treba pripraviti usrezno skupino prašičev v skladu z največjo dovoljeno skupno maso oz. razpoložljivim prostorom na letalu. Vsako skupino je morala spremljati tudi celotna zootehniška, veterinarska ter carinska dokumentacija. Vsak polet je spremljal veterinar farme Ihan.

Bilanca izgub med transportom z letali je bila minimalna, ker je bilo zavrženih samo pet živali. Podjetje Inex Adria Avtopromet je celoten prevoz zelo vzorno organiziralo. To je bil prvi tako obseben letalski prevoz prašičev na svetu.

Zadnji polet

V sredo, 18. marca 1970, je ob pol osmih zjutraj z letališča Brnik odprljalo letalo zadnje plemenske prašiče na letališče Schönefeld. S tem sta farma Ihan in Agrokombinat Emونا zaključila enega največjih strokovnih in poslovni projektov v času svojega obstoja. To je tudi med večjimi, verjetno celo največji strokovni in poslovni dosežek slovenske prašičereje.

To je bilo pred pedesetimi leti. V slovenski prašičereji je bilo že tedaj veliko znanja in praktičnih izkušenj, kar pa se je v naslednjih letih še znatno dopolnilo. Takrat je bila na farmi Ihan teslektkonirana tudi linija 12, ki je še danes najpogosteje uporabljena maternalna linija pri kržanju.

In kje je in zakaj je na dan slovenska prašičereja danes? Kje je Adria? ●

Dr. Andrej Šalehar je zastadni profesor Univerze v Ljubljani.

Napisano v spomin in zahvalo generalnemu direktorju Agrokombinatu Emونا g. Zvezu Hruščovu in direktorju farme Ihan g. dr. Lucijanu Krivcu.